

a sáros utról. Gondoljunk ilyenkor mindig arra, Istenem, bennünket is érhet ilyen igazságtalanság! Nekünk jól es-ne-e az ilyen? Miért nem? Akkor hát ne bántsuk ok nélkül a nálunk gyengébb és védtelenebb növényeket és állatokat sem.

III. Összefoglalás.

Sajnálom a szegény fákat

*Sajnálom a szegény fákat,
Mikor zúgó vihar támad,
S orkán támad sebesen,
Gyors boszorkányszekeren!*

*Sajnálom a szegény fákat, —
Egy hit ad vigaszt csupán csak:
Hogy Isten jó s megbocsát,
Haragja nem tart soká!*

*Óh! hogy tépi szegényeket
A pusztító, bösz fergeteg!
Hogy tépázza durva, vad
Kezével — az ágakat.*

*Oszladozó fellegekből,
Mint a könnyező szemékből
A mosoly — úgy tör elő:
Szép szivárványlegyező...*

*Hogy vagdossa tűzbaltával
Őket — villámostorával,
S a vén törzsek — a hegyen,
Felnyögnek keservesen...*

*Villámütött fa ágára
Napsugár süt nemsokára —
Kis madárka csicsereg,
S begyógyulnak a sebek.*

Vályi Nagy Géza.

Beszéd- és értelemgyakorlat

II. OSZTÁLY.

A tanítás anyaga: Amit az anyaföld beszél.
Nevelési cél: A természet szeretetére nevelés.
Szemléltetés: Előzetes séta a határban.

VÁZLAT.

I. Előkészítés. a) A kiránduláson szerzett élmények felujtása.

b) Ráhangolás. Beszélgessünk a határról, a határ földjéről. Amit az anyaföld beszél.

II. Tárgyalás. a) A föld a mi eltartó édesanyánk.

b) Táplálékot ad a növényeknek.

c) Táplálja az állatokat.

d) Belsejében sok kincset rejteget.

e) Miből lett a föld?

III. Összefoglalás. a) Elmélyítés.

b) Akaratra indítások.

TANÍTÁS.

I. Előkészítés. a) A kiránduláson szerzett élmények felujtása. Hol voltunk tegnap, gyermekek? Milyen volt most a határ? Hasonlítsátok össze azzal, amit ősszel láttatok a határban! Akkor milyenek voltak a mezők? (Letaroltak, virágtalanok, hervadtak.) Milyeneknek találtátok most? (Zöldelt minden, itt-ott már virág is tarkálott.) Mikor volt több ember a határban? (Most.) Mit csináltak az emberek ott ősszel és most? (Ősszel egy-két ember még termését hordta haza, most szántottak mindenfelé vig nótaszóval.) Mikor volt vigabb a határ? (Most, az emberek, a gyermekek daloltak, vigak, jókedvűek voltak.) Mit gondoltok, mi volt ennek az oka? (Ősszel el kellett bucsuzni a határtól, mert télen nincs ott semmi, most pedig viszontláttuk a határt s ennek mindenki örül.) Milyen változást láttatok még, mit vettetek észre a madaraknál? Stb.

b) Ráhangolás. Beszélgessünk a határról, a határ földjéről. Amit az anyaföld beszél. A határban megindult az élet. Az egyik helyen szántottak, máshol már vetettek, ismét máshol boronáltak. Ezekén a helyeken milyen munkát végeztek? (Földművelést.) Mit gondoltok, föld nélkül lehetne-e földművelést végezni? Milyen föld ad jobb, bővebb termést? Akkor hát minek köszönhetjük azt, hogy megterem a mindennapi kenyerünk, s mennyiféle izes étel kerül naponta az asztalunkra? (A földnek.)

De mást is láttunk a határban. Mik legeltek ott szerteszét? (Állatok = disznók, juhok, tehenek, kislibák, stb.) Ezeket az állatokat is mi tartja el? Mit esznek, mivel táplálkoznak mindezek az állatok? (Növényekkel = fű, széna, zab, csalamádé, stb.) Ezek mind miből valók, miből készülnek? Akkor tehát azt is mondhatjuk, hogy az állatokat is a föld tartja el.

A határban egy helyen érdekes munkát végeztek. Mi volt az, ki emlékszik rá? Ugy van, téglát csináltak. Milyen gyár volt ott? Téglagyár. Miből készítik a téglát? (Agyagból.) De valami más építőanyagot is készítenek agyagból, nemcsak téglát. Mi volt az? (Vályog.) Mi a különbség a vályog és a téglaközt? (A téglát kiégetik, a vályogot a napon szárítják.) Miből építik községünkben a házak falát? (Vályogból, téglából.) A házak falának anyagát tehát szintén a föld adja. De a házhoz más is kell ám, például? (Ajtó, ablak, tetőfedő pala vagy cserép, stb.) Hát nézzük csak, honnan kerül elő a vas, a réz, az üveg, a pala, stb.? (Bányából.) A bányák hol vannak? Akkor tehát a föld mélye is rejteget számunkra értékes dolgokat. Gyermekek: én azt mondom, hogy a föld nélkül

nem is tudnánk élni. A föld a mi eltartónk, a mi édesanyánk!

Kérdezzük meg most ezt a mi eltartó jó édesanyánkat, mondjon nekünk valamit az ő életéről! Mi meg hallgassuk meg, amit az anyaföld beszél...

II. Tárgyalás. a) A föld a mi eltartó édesanyánk.

Kit szerettek legjobban a világon a jó Isten után? Miért édesanyátokat? Hát ez szép töletek, hogy tudjátok: édesanyátoknak köszönhetek Isten után a legtöbbet, meg édesapátoknak! Hej, de azért sokszor megfélekedtek ám erről! Különösen amikor rosszak vagytok! Vagy ti nem szoktatok rosszak lenni?! Na, akkor jó gyermekek vagytok, büszke lehet rátok édesanyátok.

De mondjátok csak, adhatna-e édesanyátok minden nap kenyeret, ha nem volna lisztje, amit miből készítenek? Ugy-e nem! Hát megkenhetné-e azzal az izes szilvalekvárral, ha nem szedtek volna annyi szilvát a fákról? És a fát mi táplálja? Bizony, gyermekek, ha a föld, a mi eltartó anyánk egyszer megharagudna reánk, hamarosan éhen halnánk valamennyien! Gondoljuk csak el: reggel nem volna tej vagy kávé, hiszen a tehén nem legelhetett tegnap, mert a legelőn egy árva fűszál sem volt. De ott-hon sem tudott neki adni édesapátok takarmányt, mert az is a mezőn terem. Akkor hát mást reggeliznénk, ugy-e? Például kenyeret szalonnával! Igen ám, de miből sütné édesanyátok kenyeret, ha nem termett buza? És honnan volna szalonna, hiszen a sertések is legelnek, korpát esznek, amit a buza őrlésénél kapunk, burgonyát esznek, ez is a földben terem. Hej, úgy látom én, csakugyan üresen maradna az asztalunk egész nap? Hiszen minden táplálékunk növényi és állati anyagokból készül! Sőt, még csak meg se szóhatnánk ételeinket, hiszen a só is az anyaföld adja.

De mondjátok csak, gyermekek, miből készült a ti ruhátok? Ti ezt még nem tudhatjátok, de én megmondom nektek. Van gyapju ruha, ez a juhok gyapjából készül. Van más fajta ruha, ez meg bizonyos növények rostjából készül. Ez is jó, de nem olyan tartós, mint a gyapjuból készült. De igaz! Hiszen már megint a növény és állatoknál tartunk! Tehát? Ruhánk se lenne! Tudom, mindnyájan bezsaladnánk a házba s ki sem mozdulnánk onnan! Jaj, de most jut eszembe, hát a ház falát is a föld adja nekünk: a vályogot, meg a téglát! Hát akkor már házunk sem volna.

Nem volna evőeszköz: kés, villa, kanál, kiskanál, de kávéscsésze sem, hiszen az is egy bizonyos fajta földből: porcellán-földből készül. Bizony, nem is jó rágondolni, hogyan élnénk akkor, ha megharagudna ránk földanyánk!

Most megkérem a nevetekben jó földanyánkat, mond-

jon nekünk valamit az életéből. Mit csinál egész esztendőben? Jó lesz?

Láttátok a határt most, márciusban. Télapó még el sem ment, kiragyogott a nap ábrázata és lemosolygott az emberekre. Megérezte ezt földanyó is, s valahol mélyen, a szívében megmoccant valami. Aztán sebesen dobogni kezdett s mintha minden kis fűszálnak, virágnak, fagyókérnek, bogárnak, rovarnak sugott volna valamit a fülébe: egyszer csak kövéredni kezdtek a rügyecskék a gallyak hónaljában, kiütközött a selymes fűszál a fekete föld öléből s nemsokára ünneplő ruhában állott az egész határ. A régi szakadozott, barna gunyáját levetette s helyébe a legszebbet vette föl! Azután megindult az élet a mezőkön. Szinte a semmiből egyszerre selymes rét, meg virágos fák, gazdagon termő mező fogad bennünket. S mindezt jó édesanyánk, a föld teszi. S miért, kiért? Értünk, emberekért, hogy élhessünk, s szorgalmas munkával megkeressük mindennapi kenyerünket!

b) Táplálékot ad a növényeknek. Nézzétek csak, milyen gondosan elrejtí a beléje került magvacskákat, hogy ölébe rejtí őket, hogy megvédelmezze Télapó hidegétől! Bezzeg tavasszal szinte keltegeti és serkenti őket, hogy csak nőjenek, fejlődjenek s amit csak szemük-szájuk kíván, minden jófálattal ellátja őket! Megpuhítja számukra kemény kérget s táplálja őket szíve vérével, mint az édesanya gyermekét. Minden növénynek, virágnak, fűszálnak, bokornak és fának a föld az édesanyja, gondozója, ápolója. Ő ajánrózza, neveli fel őket s érleli meg gyümölcseiket.

c) Táplálja az állatokat. De ha a növényeket szereti, nem mostoha gyermekei az állatok sem. A növények egy részét mi, emberek fogyasztjuk el, használjuk fel, más részét az állatok, hogy azután táplálva testüket ismét csak bennünket, embereket tápláljanak, nekünk használjanak. És ki gondozza azokat az állatokat, amelyek nem háznak körül élnek, amelyekre nem mi vigyázunk? Földanyó. Védi, nevelgeti őket, akár a növényeket. Elrejtí a nyulat a vadász éles szeme elől, menedéket ad az őzikének, ha életére törnek más, nagyobb vadak. Terített asztalt kínál minden madárnak a buzamezőkben, s ki tudná felsorolni az összes állatokat, amelyeket a föld nevel, táplál anyai gondoskodással és szeretettel. S milyen előrelátó földanyánk! Mindegyiknek éppen azt adja, amit szeret. Az egyiknek megteríti a mezőt izletes fűvekkel, a másiknak harasztot hint a vizek partjára. A katicabogárnak házikót csinál a virágkelyhekből és buvóhelyet nyújt a fürge rovaroknak is. Így nevelgeti, védi minden kis lakóját. És ha valaki mindezt megismerte és látta szülőföldjén, nem lehet, hogy

meg ne szeresse az anyaföldet, mindnyájunk édesanyját.

d) Belsejében sok kincset rejteget. Mondottuk már, hogy a föld belseje is csupa kincs a számunkra! A föld adja nekünk a lámpába való petróleumot, a gépkocsit hajtó kőolajat, a kályhába tett szenet, az ajtókilincs rezét, a tollszár anyagát éppugy, mint könyvetek papírját, vagy az ásó, lapát, eke vasát, az ablak üvegét, egyszerűen mindent tőle kapunk.

e) Miből lett a föld? Ha felveszünk egy marék földet, abban bizony nem sokat látunk első pillanatban. Valami feketés, barnás anyag, többet semmit sem látunk. De ha felküldjük a fővárosba s ott egy bizonyos helyen megvizsgáltatjuk a földszakértőkkel, akkor már többet tudunk felőle. Azt mondják, hogy az egyikben ilyen meg olyan ásvány van, a másikban másféle ásvány, egyszerűen minden ásvány megtalálható a földben. Mondjatok ásványokat, gyermekek! Az utcát mivel kövezték ki? A konyhasó is ásvány. De ásvány a pala is, amelyet a háztetőkön látunk. Szinte magunk is elámulunk, mennyi mindent láttak azok a tudós urak ott fenn, a fővárosi talajkutató intézetben a mi földünkben. De valamit mégsem vettek észre még a legnagyobb nagyítóval sem! Én azonban látom nagyító üveg nélkül is! Tudjátok-e, mi az? Bizony a föld nemcsak elmállott ásványokból áll, van abban valami, ami szentté teszi a mi számunkra. Ez a mi földünk például tele van ezer esztendőn át ráhullott magyar vérrrel, magyar könnyel, magyar veritékkel. Hallottátok már bizonyosan, hogy őseink ezer év óta itt élnek ezen a földön. Hány csatában hullott a vérük erre a földre! Gondolom, nincsen a mi földünknek egy porszeme sem, amelyet nem áztatott volna magyar vér. Azért terem a mi földünkön annyi piros virág... De tele van ez a mi drága földünk magyar könnyekkel is. Hányszor dulta fel ellenség ezt a szép hazát! Hányszor üldözték a magyart s ilyenkor itt sirta ki magát igazán a mezőn, ahol senki sem látta, csak a levegőégben éneklő pacsirta... meg áldott földanyánk... Bizony, gyermekek, talán több magyar könny áztatta e földet már, mint vércsepp... Azért nyílik ezen a földön annyi fehér virág... És van ebben a mi magyar földünkben magyar verejték is bőven. Amikor elmúlt a harci zaj, újra megfogta az eke szarvát a magyar s turta a földet reggeltől késő estig, tavasszal, nyáron, ősszel. Perzselhette a nap tüze, verejtékezhettek a homloka, sürgős volt a munka, hát csak dolgozott tovább. Kellott a mindennapi kenyér a családnak, az éhes gyermekeknek, a holnap magyarjainak! Bizony, gyermekek, ezért van annyi zöld a mi háttárunkban: a magyar veritéktől. Hát látjátok, gyermekek, ezt nem látták meg még ott, abban a földkutató intézetben

sem. Nem is látja meg ezt a mi földünkben senki más, csak aki itt él, ezen a földön verejtékezik, rajta zokog s ha kell, érte ontja piros magyar véré!t!

És van ebben a magyar földben még valami: őseinknek szent pora. Mindnyájan porból lettünk, porrá leszünk. Porból lett a testünk, porrá lesz, ha visszakerülünk az édes anyaföldre. Őseink pora táplál: ezért szent minden falat kenyér, amit megeszünk! Hát ezért szereti, szinte imádja a magyar ember a földet. Tudjátok-e most már, miből lett a föld? Ne felejtsetek ezt el soha, soha, ha rajta dolgoztok, ha rajta jártok, gyermekeim!

III. Összefoglalás. a) Elmélyítés. Miért szent ez a föld nekünk? Mit ad földanyánk? Ki táplálja a növényeket? Honnan kapjuk ásványainkat? Meg tudnánk-e lenni a föld ajándékai nélkül? Amikor a magyar földre léptek, adjatok hálát a jó Istennek, hogy magyarok lehettetek!

Elmondok most nektek egy történetet.

Tudjátok jól, hogy husz évi raboskodás után végre felszabadultak a cseh uralom alatt élő magyar testvéreink. Nem mind, fájdalom, de legalább nagyrésze újra magyar-nak vallhatja magát. Emlékeztek még, mennyire vártuk őket?! Nem volt magyar, aki nem számlálta volna a napokat, órákat, percekét, amikor megtudtuk, hogy felszabadulnak! Szem nem maradt szárazon, amikor a magyar vitéz honvédek átlépték a husz évig bennünket, testvéreket elválasztó trianoni határt s átölelhatték egymást, egymás nyakába borulva, sirva, kacagva a boldogságtól.

Az egyik délután én is a rádió mellett ültem s hallgattam a helyszíni közvetítést magyar honvédeink Dunán való átkeléséről. Magam előtt láttam a Dunát, amely évszázadokon át a mi folyónk volt; amely husz évig mégis elválasztott bennünket, magyarokat egymástól. Láttam most is, mint iveli át a kék vizet egy hirtelenében épített hid, hogy soha többé el ne eressze a két partot egymástól. Egyszer azt hallom, a hidon átjön két párkányi magyar, hogy üdvözlje a felszabadító magyar honvédeket. A rádió bemondója eddig lelkesen magyarázta a látottakat, szinte mi is magunk elé képzeljük a történeteket, amikor ezt mondja:

— Éppen most jött át két párkányi magyar a hidon... Ünnepi ruhába vannak öltözve... nemzetiszínű szalag a keblükön... a szemükben leirhatatlan öröm, boldogság... Most értek át a régi magyar oldalra... letérdeinelnek... azután leborulnak s megcsókolják a magyar földet... mint rég elszakadt gyermek az édesanyját, akit husz évi távollét után most viszontláthatnak s megcsókolhatnak...

A rádióbemondó szava zokogásba fulladt s azt hiszem, nem maradt magyar szem szárazon sehol, ahol ezt a

rádióközvetítést hallották...

Gyermekeim, hallottátok. A rabságból felszabadult magyarok megcsókolták azt a földet, amelyre először ért a lábuk, amely már magyar volt... Visszatértek, hazajöttek, mint gyermek elszakított édesanyjához... Azzal a csókkal mindnyájunkat megcsókoltak, akik e magyar föld porából lettünk...

Szeressétek ezt a földet!

b) Akaratra indítások. Gondoltatok-e már erre, amikor a mezőn jártok, gyermekeim? Hát ezentul szent legyen nektek minden magyar rög, mert tudjátok meg, minden magyar porszemben magyarok vére, könnye, veritéke van, amelyet értünk ontottak őseink. A réten nyíló kis virág az ő áldott poraiból fakadt... És ha még egyszer jönne valaki, aki rá akarna lépni erre a nekünk szent földre, tegyetek úgy, mint őseitek tettek, boruljatok le rá, csókoljátok meg, mint édesanyátokat, s ha kell, hát éltetek árán is védjétek meg, mert számon kérik tőletek is majdan a későunokák: hová tettétek ezt a földet?!

Megigéritek ezt, gyermekek!?

Áldjon meg érte a Magyarok Istene Benneteket!

Természeti és gazdasági ismeretek

III. OSZTÁLY.

A tanítás anyaga: Megjöttek a gólyák!

Nevelési cél: A magyar ember madárszeretete.

Szemléltetés: Kirándulás a határban: mit láttunk a mocsár vidékén? A gólya tulajdonságai. Szelid gólya vagy képszemléltetés.

Megfigyelésre utalás: Hogyan halászik a gólya?

VÁZLAT.

- I. Előkészítés. a) Számonkérés. A ház körül élő madarakról tanultak összefoglalása.
- b) Ráhangolás. Gólya, gólya, gilice!
- c) Célkitűzés.
- II. Tárgyalás. a) Megjöttek a gólyák!
- b) A gólyaszülők gondossága.
- c) Mit ebédelnek a gólyák?
- d) Hogyan vadászik a gólya?
- e) Haszna-kára.
- f) Rokonsága.
- g) Elmélyítés.